विशाखान्त' रविचारेण वर्षति" इत्युक्तेस्तस्या वृष्टिसूचकत्वम् । तत्काले हि भूमेरन्तर्गतरजोयोगइत्यतस्तस्यास्तथात्वम् । यथोक्तम् "रजोयुक्तास्वम्बुवाची च रौद्राद्यपादगे रवौ" ज्योति० । मिथुनराशिर्हि मृगशिरःशेषार्द्रार्द्रापादचतुष्कं पुनर्वसुपादत्रयात्मकः । तत्र मृगशिरसि भुक्ते यदा आर्द्रायाः प्रथमपादोपभोगार्थं रविर्गच्छति तदा पृथ्वी ऋतुमती भवति तच्च मिथुने ६।४० चत्वारिंशत्कलाधिकषड्भागानतीत्य आर्द्राद्यपादावधि यावत्तिष्ठति तावत् । यथोक्तं राजमा० । "रवौ रौद्राद्यपादस्थे भूमेः संजायते रजः" इत्युपक्रम्य । "चत्वारिंशल्लिप्तिक षड्भागयुतोरविर्यदा भवति । तत्राम्बुवाची ज्ञेया शिवर्क्षपादे स्थितो यावत् । दिग्भागशून्य लिप्तोगणितेन भवति रविर्यदा साग्र" इति । तत्र च वर्ज्यानि "न स्वाध्यायं वषट्कारं न देवपितृतर्पणम् ॥ फलानां वाहनञ्चैव बीजानां वपनं तथा" राजमा० । "तस्यां पाठोबीजवापोनाग्निर्दुग्धपानतः" ज्यो० । यदा दर्भं समादाय भानोर्मन्त्रपुरगामिता । पुनस्तत्स्थे समादाय यजनं त्रिदिनं त्यजेत् । काम्यं नैमित्तिकं चैव यात्रां मन्त्रक्रियां तथा । ऋतुमत्यां न कुर्वीत पूर्व्वसङ्कलितादृते । न कुर्य्यात् खननं भूमेः सूच्यग्रेणापि शङ्करि । मत्स्य सू० । "यतिनोव्रतिनश्चैव विधवा च द्विजस्तथा । अम्बुवाचीदिने चैव पाकं कृत्वा न भक्षयेत् । स्वपाकं परपाकं वा अम्बुवाचीदिने तथा । भक्षणं नैव कर्त्तव्यं चण्डालान्नमथं स्मृतम्" विष्णुरहस्यम् ।

अम्बुवासिन् त्रि० अम्बुप्रधाने देशे वसति वस-णिनि ङीप् । १ पाटलावृक्षे । २ जलवासिमात्रे त्रि० । [पाटलावृक्षे ।

अम्बुवासी स्त्री अम्बुप्रधाने देशे वासो यस्याः गौरा० ङीष् ।

अम्बुवाह पु० अम्बूनि वहति वह-अण् उप० स० । १ जलधरे मेघे । "व्याजेन यस्यावहिरम्बुवाहः यत्रोज्झिताभिर्मुकुरम्बुवाहैः" "हलपरपरिधामध्यामलैरम्बुवाहैः" इति च माघः । २ मुस्तके । णिच् अम्बुवाहयति ।

अम्बुवाहिन् त्रि० अम्बूनि वहति धारयति वह-णिनि ६त० । १ जलधारके त्रि० २ मेघे ३ मुस्ते च पु० ।

अम्बुवाहिनी स्त्री अम्बूनि वहति स्थानान्तरं नयति वह-णिनि ६त० ङीप् । १ नौकाजलसेचनार्थे काष्ठनिर्मिते पात्रभेदे २ जलवाहिकायां स्त्रियाञ्च ।

अम्बुविहार पु० ७त० । जलक्रीडायाम् सन्तरणादौ "व पुरम्बुविहारविहितं शुचिना" माघः । [वैदूर्यकायां कृतकुमार्य्याम् ।

अम्बुविस्रवा स्त्री अम्बूनि विस्रवति वि+स्रु-अच् । मत्स्यान्त-

अम्बुवेतस पु० अम्बुजातोवेतसः प्राक० त० । जलवेतसे ।

अम्बुशिरीषिका स्त्री अल्पः शिरीषः अल्पार्थे कन् स्त्रीत्वम् जलशिरीषे । [(जोंक) इति ख्यातायां जलौकायाम् ।

अम्बुसर्पिणी स्त्री अम्बुनि सर्पति सृप-णिनि ७त० ।

अम्बुसेचनी स्त्री अम्बूनि सिच्यन्ते नौकातः अनया सिच-करणे ल्युट् ६त० ङीप् । नौकादेर्जलसेचनीपात्रे ।

अम्बूकृत न० अनम्बु अम्बु कृतं अम्बु श्लेष्मात्मकाम्बु उपचाराच्चदुक्तं ततः चि+कृ-क्त । निष्ठीवनयुक्ते वचसि ।

अम्बू पु० अबि-शब्दे क्लू नि० न कृट् । १ अम्बुरसे २ तद्वति त्रि० ।

अम्भ ध्वनौ भ्वा० आ० अक० सेट् । अम्भते आम्भिष्ट आनम्भे आनभे अयमु इदित्येके तेन आनम्भे इत्येव । अम्भः

अम्भस् न० आप्यते आप-असुन् "उदके लुम्भौ चेति" उणा० अम्भ-शब्दे असुन् वा । १ जले "सेव्यमानज्वरं प्राज्ञः कोऽम्भसा परिषिञ्चति"? । "त्रिस्रोतसः सन्ततधारमम्भः" इति च माघः । "परिश्रमाम्भःपुलकेन सर्पता" किरा० । "कथमप्यम्भसामन्तरा निष्प्रसेः प्रतीयते" कुमा० "अभ्यर्थेऽम्भःपतनसमये" इति मेघ० । २ देवे, जलहेतुत्वात् तथात्वम् ३ पितृलोके, तेषां जलमयचन्द्रलोके स्थितत्वात् अम्भयदेहत्वाच्च तथात्वम् । ४ मनुष्ये "नेत्थं सौम्य ! यथा पञ्चम्यामाहुतावापः पुरुषवचसो भवन्ति" छा० उ० उक्तेः । पुरुषाणां जलमयत्वात् तथात्वं पञ्चाग्निविद्याशब्दे प्रपञ्चः । ५ असुरे, युद्धे देवसङ्ख्या शब्दायमानत्वात्तथा । "तानि ह वा एतानि चत्वार्य्यम्भांसि देवा मनुष्याः पितरोऽसुरा" इति श्रुतिः । ६ बालनामौषधौ । ज्योतिषोक्ते ७ लग्नाच्चतुर्थस्थाने । योगशास्त्रोक्तासु नवविधतुष्टिषु मध्ये प्रकृत्याख्यायां ८ आध्यात्मिकतुष्टौ च । यथा "आध्यात्मिक्यश्चतस्रः प्रकृत्युपादानकालभाग्याख्याः । बाह्याविषयोपरमात् पञ्च, नव तुष्टयोऽभिमताः सा०का० । "प्रकृतिव्यतिरिक्तआत्मास्तीति प्रतिपद्य ततोऽस्य श्रवणमननादिना विवेकसाक्षात्काराय त्वसदुपदेशतुष्टो यो न प्रयतते तस्य चतस्र आध्यात्मिक्यस्तुष्टयोभवन्ति प्रकृतिव्यतिरिक्तात्मानमधिकृत्य यथात्तास्तुष्टयस्तथादाध्यात्मिक्यः, कास्ताः, इत्यत आह प्रकृत्युपादानकालभाग्याख्याः प्रकृत्यादिराख्या यासां तास्तथोक्ताः । तत्र प्रकृत्याख्या तुष्टिर्यथा कस्यचिदुपदेशः "विवेकसाक्षात्कारोहि प्रकृतिपरिणामभेदः तच्च प्रकृतिरेव करोतीति कृतं ते ध्यानाभ्यासेन, तस्मादेवमेवास्व वत्सेति" । सेयमुपदेष्टव्यस्य शिष्यस्य प्रकृतौ तुष्टिः प्रकृत्याख्या तुष्टिः अम्भ इत्युच्यते" त० कौ० । अस्य अम्भः-